

ИДЕОЛОГИЈА ЕВРОПЕЈСТВА И ЊЕНА КРИТИКА

Сажетак: Основна идеја текста је да покаже да је могуће повући релативно јасну границу између две визије уједињења Европе. Она, за коју можемо тврдити да је рационална и остварљива почива на очувању традиционалне улоге националних парламената и ослања се на њихову сарадњу у уклањању непотребних граничних баријера у кретању људи и капитала. Друга визија, која је данас у пуном замаху, заснива се на тоталној хомогенизацији и хармонизацији свих аспеката живота грађана ЕУ. Она почива на идеологији европејства: погледа на свет који инсистира да су националне државе превазиђене историјске категорије и да се рађа ново европско грађанство засновано на мултикултуралности и новом осећању припадности. Њени носиоци су различите елите састављене од политичара, администрације ЕУ и различитих интересних група: њих везује пре свега прагматички интерес очувања властитог повлашћеног положаја и деловања, које стоји ван било какве демократске контроле. Текст настоји да покаже да се идеологија европејства у пракси реализује као систем непрестаних импровизација једне недодирљиве елите, која својом идејом наднационалних институција покушава да руководи и контролише око пола милијарде људи. Оваква амбиција је скупа, нерационална, економски контрапродуктивна и нарочито по мале земље и културе разорна

Кључне речи: европејство, утопизам, идеологија, демократски дефицит, НВО

Овај текст ће покушати да демистификује слаткоречиве фразе заговорника идеје тоталне хомогенизације Европске уније – коју ћемо именовати термином европејство. Настојаћу да покажем да се иза те заводљиве идеологије сакривају тврди материјални и политички интереси издвојених елита и да се цео увелико текућо процес одвија на штету већине њених грађана. Посебно ће бити издвојене три узајамно повезана феномена, која непосредно погађају потребе и перспективе грађана, у које се европејство непрестано заклиње:

- Демократски дефицит - немогућност становника ЕУ да се утиче и контролишу одлуке европске бирократије
- Социјално-тржишна економија - маска за експлоатацију мање развијених привреда
- Манипулација и разарање цивилизацијских вредности - „алтернативне групе“ као идеолошки савезник ЕУ бирократије

Дакле, аргументација која следи ће свој интерес усмерити најпре на критику идеологије европејства, дифузне представе евро-интеграциониста помоћу које опсењују и правдају своју позицију моћи, контроле и експлоатације. Иза лепошавих фраза које углавном обећавају рај у хармонизованој и хомогенизованој Европи крију се непосредни интереси господарења, избегавање сваке контроле јавности и велике неодговорности. Наиме, показате се да иза велике амбиције наднационалних институција да одређују све аспекте економског, политичког и културног живота стоји дух импровизације, девастирање слабих привреда, нерационалог кориштења ресурса, ратних игара и неспособности да се решавају ургентни проблеми.

Идеологија европејства и демократски дефицит

Послужићу се констатацијом Вацлава Клауса (Vaclav Klaus) де се европејство може сматрати доминантном идеологијом савремене Европе.¹ Ова идеологија, упркос (а додао бих и управо због) разних двосмислености даје оквир и оправдање суштинским тенденцијама које доминирају унутар Европе, прецизније Европске уније. Но управо због крајње непрецизног и вишесмисленог концепта европејства, ова владајућа идеологија скрива многе заблуде које су у њој садржане. Иза заслађених речи и бујуце разнородних обећања наивном размишљању остају сакривене разне противречности: када се оне испоље, показује се у којој мери је концепт потпуно хомогенизоване и са врха контролисане Европе девијантан, а по њене становнике контрапродуктиван и спутавајући.

У том смислу европејство је слично многим познатим идеологијама изабављења (просвететителству, комунизму, либерализму) нудећи један имагинарни потпуно нови поредак, будуће безконфликтно друштво обиља у коме се хармонично уклапају сви интереси. Тешко је одолети овој слаткоречивој фразеологији која у својим основним документима обилато нуди све саме најпожељније ствари: друштво у коме су уклоњене старе границе и поделе, друштво у коме влада мир и у коме је немогућ рат, друштво толеранције у коме људи неће бити угрожени због својих идеолошких, верских или других уверења, место где ће се без икаквих конфликта сусретати разне културе, обичаји и вредности, где влада економски просперитет и опште благостање. Понуда је заиста обилна и са становишта рационалности само неко огрезао у предрасудама, мрзовољи и ксенофобији не би прихватио пружене руке изабављења. Сходно свим правилима рекламе врховни заступници и реализатори европејства као да већ својим изгледом гарантују остваривост својих нацрта. Видимо њихова самозадовољна лица на конференцијама, њихове заједничке слике испод заставе нове Европе. Њихови идеолози се надмећу у хвалоспевима: Није ли ЕУ која се сада здружно уздиже најуспешнији миротворачки концепт у ис-

---

¹ Vaclav Klaus, „What is Europeism?“, *What is Europeism or what should be the future of Europe*, (V. Klaus, J. Weigl, P. Mach, M. Loužek, J. Brodski), CEP, Praha, 2007.

торији Европе? Нису ли европске институције попут ЕУ парламента, ЕУ савета, ЕУ комисије, Суда правде, Централна банка ЕУ највећи гарант одрживости и успешности овог пројекта? Није ли Европа, као никада до сада, заштићена атланским војним савезом, највећом организованом војном силом коју је свет икада поседовао?

Сходно концепту европског јединства и стварању новог идентитета Европљанина, стари обрасци попут националне државе, националне културе, национале економије, језика и традиција се показују не само као нешто демодне и анахроно, већ и као директна сметња настанку новог поретка. Зато није ни мало чудно да и велики мислиоци опут Хабермаса (Habermas), здушно подржавају овај пројект: зашто из најављене добровљне мешавине разних култура са европског простора, и уз помоћ поменутих институција, не би обликовали нов европски идентитет? Европљани неће више тражити ослонац на превазиђеном националном патосу, већ на чистом уставном патриотизму. Европски устав ће, пре или касније, објединити европско грађанство. Он ће деловати попут Русове опште воље: гарантоваће остварење интереса сваког појединца будући да ће они бити ти који ће га властитом вољом успоставити.

Премда се тврди да је савремени човек имун на идеолошке садржаје, то није тачно. Баш као што није имун ни на религиозне, а понајмање на оне који, попут идеологије европејства, свесно и несвесно мешају ове две сфере. Идеолошки склоп европејства се позива на хришћанску традицију као заједнички скуп представа и веровања њених становника које даје подлогу новом европском идентитету. То би требало а буде онај доњи, темељни, чврсто нерфлектовани онтолошки слој на коме ће се градити остали слојеви европског грађанина. Други елемент ове идеолошке конструкције је мноштво прожимајућих култура - такозвана мултикултуралност. Овде се ради о свесној, рационалној делатности. Њу реализују чланице ЕУ са својом опште прихваћеном културном политиком. Трећи кохезиони елемент били би заједнички економски интереси.

Да не би само климали главом изнесеним поставкама, на тренутак ћемо се позвати на неке евидентне чињенице које мало кваре претходну идиличну слику новог европског бића. Да почнемо од главног аргумента за оправдање овог модерног Левијатана – да ЕУ обезбеђује трајан мир између вечних размирица европских поредица. Не изостаје ни тврдња да је уједињење Европе донело најдужи период мира на континенту. Међутим, не могу одолети искушењу а да се не упитам шта је са бруталним ратом на тлу бивше Југославије, зар и она није била у Европи? Чак и када би узели претпоставку да су узроци рата само ендогене природе, зар се може пренебрегнути више него евидентно учешће многих европских земаља у овом десетогодишњем ратном потхвату? Чланице ЕУ су на речима биле против рата, а у суштини су без зазора продавали оружје сукобљеним странама, давале дипломатску и сву осталу логику од прилике до прилике, итд. На крају, очито је да су желеле распад Југославије иначе се референдум не би респисивао по републикама, већ на читавој територији Југославије. Рачун је био јасан – нека се примитивни племенски инстинкти Балканаца прво иживе, а онда ће нове патуљасте творевине смерно ући у

просветљену европску породицу. Уз све то овај рат је НАТО пакту пружио не само разлог опстанка, него га охрабрио за даље „миротворне“ операције дилемом света.

Ако би смо чак и заборавили ову неугодну епизоду, да за тренутак промислимо о хришћанству као темељу европског идентитета. Ако чак потиснемо у позадину сурову историју верских ратова у Европи који, такође, немају адекватног пандана у целокупној светској повести, ипак не можемо previdети да успостављена толеранција између католичких и протестанских нација не може имати универзално важење. Јер, потсетимо се, да се поменути распад на тлу Југославије управо одвијао по верским шавовима националних цркава. Био је то у много чему прави верски рат између хришћана (католика и првославца) као и обе хришћанске конфесије са муслиманима. Не треба, дакле, заборавити на трајни анимозитет између католичке и православне цркве који траје у већем или мањем интензитету око један миелнијум, као и на то да нису ни сви Европљани хришћани.² Да ли ће заиста верски антагонизам конструктивима мултикултурализма и уставног патриотизма заиста ишчезнути, или ће се само притајити? Не заборавимо да све четири велике религије пледирају на универзалност и супериорност властите доктрине, на фактор очувања цивилизација које заступају. Тешко је поверовати да ће оне у име Уставног патриотизма напустити своја веровање, јер би оне тако у много чему изгубиле разлог свог постојања. Не знам да ли секуларизам може ту да помогне, помоготова на подручјима где се религије у свој оштрини непосредно додирују. Не сумњам у начелу да ће цркве понављати Христове речи помирења и праштања, залагати се за дијалог и толеранцију, али у моменту потенцијалне кризе, како искуство говори, понашаће се сасвим другачије. Баш као и политичари, како говори скорашњи пример „избегличке кризе“. Преко ноћи су ти исти Европејци подигли бодљикаве жице, позвали се на национални патриотизам, стали у одбрану својих неприкосновених националних суверенитета. Има се утисак да ће се темељи ових пешчаних кула сами од себе растрести са првим јачим ветром. Зар тако заиста мора бити? Не мора, али се треба ипак подсетити на то да је социјализам пропао због сувише високо постављених идеала и норми. Стварност је све више одступала од свог узора: када је путем силе покушано да се она уклопи у норму, дошло је до масовног одбијања оних у чије име је вршено насиље.

У контексту теме религиозне потке европског јединства постоји још један, актуелно много већи проблем него што је то анимозитет између католичанства и православља. А то је однос Европе према исламу. Процентуално гледано, број припадника ове религије а самим тим и цивилизације у ЕУ није велик – око 3%, или нумерички изражено око петнаест милиона људи. Чак и ако се занемари да ће због релативно високог прираштаја и миграција овај број расти, два су друга важна елемента који иду директно насупрот идеји интеграционизма. Ова верска скупина суштински нити жели, а вероватно и не може,

---

² Статистике кажу да се 72% Европљана идентификују као хришћани: од тога 48% су католици, 8% православци, 12% протестанти.

да интегрише у европска друштва. Пример турског становништва у Немачкој или арапског у Француској то најречитије говори. Други, још важнији елемент који се надовезује на поменути констатацију јесте то да је Европска заједница активно ушла у пројектовани конфликт Запада и Ислама. Под Западом мислимо на Сједињене државе и њене најверније европске војне савезнике. Немајући властиту спољну политику а упетљане у политичке пројекте Сједињених држава, европске земље су ушле сукоб са исламским светом. И тај сукоб ће трајати и трајати; вероватно деценијама. Активно војно учешће Француске, Британије и још неких држава у Авганистану, Ираку, Либији, Сирији и Јемenu за непосредну последицу су донеле крај мирног живота у Европи. Дакле, уништава се оно чиме су Европејци највише поносини: спокојан живот грађана без опасности по сопствени живот. Немамо времена да образложимо како су, корак по корак, европске бирократе и амбициозни политичари упали у замку непромишљених ратних похода и неолонијалних амбиција. Тек, непосредан резултат је тај да више ниједно место на европском тлу није сигурно од терористичких напада, с тим што су најугроженије престонице неоколонијалистички расположених држава.

Посматрано са дистанце, можда је то цена остварења новог европског идентитета: мора се имати непријатељ од крви и меса да би се постигло јединство, да би се удруженим снагама кренуло против заједничког непријатеља. Није ли Карл Шмит говорио да је основни пар у политици (схваћеној као успостављање новог друштвеног ентитета) пријатељ – непријатељ. Можда тако размишљају и европски политичари док, држећи се под руку и окружени пратећом гардом, марширају европским престоницима, где су од тероризма страдали њихови грађани. Говоре о слободи говора, политичким слободама, о европском братству, прикривајући да су многи од њих својим одлукама о ратном ангажману проузроковали ова крвава насиља. Покушавају да нас увере да су терористи верски фанатици, мрзители свега цивилизованог и лудаци, а не помињу чији су авиони бомбардовали градове и уништили живот милиона недужних становника од Триполија до Кабула. За заступнике европске политике њихове интервенције су биле изнуђене, а једини прави кривци су локални диктатори од Садама, преко Гадафија до Садата. Зар је хумана и добра Европа могла скрштених руку да гледа недостатак демократије у тим земљама? Људска права на демократски поредак су универзала, па су самим тим и спроведене војне интервенције учињене ради добробити становништва које је живело под диктатурама. Увек се питамо, да ли они сами верују у флоскуле које изричу или је на делу познати цинизам политичара?

Но, вратимо се основној поставци критике идеологије евроинтеграционизма. Њена основна карактеристика је вишесмисленост, олако узимање крајње проблематичних категорија као саморазумљивих и неоспорних (навели смо пример хришћанства као темљног оквира који агрантује складно уклапање крајње хетерогених садржаја). Разумљиво - пошто је и лаику јасно колико је тешко ускладити религиозно испарцелисан простор - главни савезник се ипак проналази у секуларним институцијама. Зато се проповеда да ЕУ увелико спроводи политику мултикултуралности или мноштва култура, ако би ту сло-

женицу превели на наш језик. Но, лако је изрећи норму: да видимо како то функционише у стварности. Да ли је реч о стапању различитих, особених култура у нешто ново или пак о томе да оне егзистирају паралелно, трудећи се да се не сукобе? Поменимо само језик: филолози по својој струци пре свега инсистирају на чистоћи властитог језика. Мешање језика, узимање страних речи здраво за готово, сматрају варваризмом. Треба се сетити само гнева Француза због коришћења све већег броја енглеских речи. Сваки језик је творевина која се обликовала током десетина хиљада година: чистила, мењала се, надограђивала, налазила своја правила, богатила... То је биће једне заједнице и појединца јер покрива безбројне нијансе размишљања, поимања, осећања. Да ли сада, у уједињеној Европи, треба жртвовати или гурнути у страну појединачно лингвистичко богатство зарад туђег језика, помоћу кога сви треба како тако да функционишемо? Да ли Европљанин треба да буде фрустриран ако не влада тим страним језиком, који, да парадокс буде већи, припада некоме ко је само са пола ноге у Европи (мислимо на енглески језик и Велику Британију)? Није ли доминација енглеског и то у његовој поједностављеној форми, заправо насиље над другим припадницима европских нација? Јер, да не заборавимо, језичка доминација је уједно и културна доминација, што није далеко и од неке врсте политичке, па и економске доминације. Да ли су о томе имало размишљали Европејци? И зашто се, рецимо, Сједињене државе здушно залажу за ЕУ као интегрисану супер-државу (којој они одређују спољну политику јер фактички руководе здруженом оружаном силом). Не личи нам то на систем колонијалне хијерархије?

Да ли се уопште могу лако измирити укореењена становишта и предрасуде које различити културни обрасци нуде ако се зна да су национални идентитети често изграђени на основу супротстављању и одупирању другим образцима? С друге стране, није нужно да неговање властите културе значи затварање и одбојност према другим традицијама. Све зависи од контекста и околности. Управо је специфичност традиције, језика и обичаја оно што чини особеност неке културе: ако се тога ослободимо, шта тачно преостаје? Могу ли се вештачки изградити неки општи, универзални модели, а да се не постигне аморфна безличност? Да ли ће будући Европљани бити особе без својстава, продукт сличан масовној роби за потрошњу? Како онда водити културну политику? Каже се: пожељно је чувати властиту културу, али и бити отворен према другим културама. Али, где су ту јасне границе? Наиме, лако је давати упуте и норме. Тек у стварности, међу живим људима, искрсавају прави проблеми.

Политичари стално балансирају између понављања мантри о универзалним наднационалним вредностима европејства и удварање националним сентиментима. Како то измирити: бити Француз и Европејац? Бити Немац и Европејац? Заборавити прошлост, све ратове и све бивше непријатеље? Постати трајан пријатељ заувек, наћи тачку поклапања на основу заједничких интереса? Шта може понудити ЕУ као симболику која ће код становника Европе обликовати осећај припадности?

ЕУ, попут некадашњих вођа Француске револуције, као да покушава да уведе ново рачунање времена, инагуришући почетак савреног поретка. Француски претходници су уместо календара светаца измислили симболе природе, а време је почело да се рачуна од момента када су они освојили власт. Нешто слично чине њихови наследници, визионари и администратори нове Европе: сваки дан нови, универзални празник за све становнике континента, које наткриљују звезде ЕУ. Дан борбе против рака, Дан Европе, Дан овај, Дан онај. На те нове празнике нас подсећају дириговане телевизије државних програма, телали модерног доба. Да ли та „нова божанства“ треба да изврше неку врсту амнезије? Да ли ће нови ритуали и нови симболи заживети или ће шупље одзвањати јер у њих нико заиста неће веровати? Да ли ће опстати или ишчезнути управо као што су ишчезли они јакобински или бољшевички? Као и са сваком новом религијом, ништа се поуздано не може знати унапред.

У неком смислу, као примећује Ранкин (Rankin), европејство представља квази-религију.³ Реч је, заправо, о конгломерату разнородних идеја које су унутар себе контрадикторне, па су самим тим последице њихове примене у великој мери непредвидиве. Реч је о квази-религији у том смислу што уместо есхатолошког избављења у оностранисти што праве религије проповедају, ова идеологија нуди избављење *hic et nunc*. Њени постулати су јасни: прихватите учење о свепожимајућем европејству, одбаците раније предрасуде, традицију и веровању, беспоговорно испуњавајте директиве са врха бриселске бирократије, клањајте се величанственом уму наших водећих финансијских институција (ММФ, ВТО, Европској централној банци) – и нема препрека новом срећном животу.

Клаус напомиње да је европејство потпуно дифузан појам: иако се њим руководи целокупна политика европске бирократије, он никада није јасно екплициран. Управо захваљујући конфузији шта би **европејство тачно** морало да значи, он стоји као згодан **плашт за деловање различитих интересних група** који за себе успевају да остваре огромне материјалне и друге користи. И то на штету већине од око пола милијарде људи у Унији. Управо непостојање јасних граница која политика би се сматрала допуштеном а која не, омогућује овим интересним групама да избегну било какву делотворну демократску проверу, критику и контролу. Европске елите су себе поставили за арбитре исправности, оне имају власт попут апсолутног монарха. Не постоји ни један механизам у оквиру структуре ЕУ који би омогућио њихову контролу, проверу и стављање пред одговорност.

Социјално-тржишна економија

У својој критици Европејства Васлав Клаус препознаје три димензије у којима се оно испољава: (а) схватању политичке економије; (б) схватању спољне политике и (ц) концепту свеобухватних интеграција. Укратко ћемо представити његова запажања и дати властите коментаре.

³ A. Rankin "What is Wrong with the European Ideal?", *New Europe*, London, 2000.

ЕУ полази од концепта такозване социјално-тржишне економије. То је покушај да се економија ослони на функционисању тржишних сила, на једној страни, уз истовремено кориговање и регулисање тих истих сила, на другој. Емпиријски посматрано, економија ЕУ је у односу на конкурентске економије (Сједињене државе, азијске земље) непродуктивна, демотивишућа, изузетно редистрибутивна и патерналистичка. Овај концепт се позива на елемент друштености и заједништва – и то лепо звучи. Али, аутор сматра, ако се узму у обзир стварни ефекти – реч је о економији која је и пре свега веома неправична јер погодује јаким чланицама, а уништава слабе. Наиме, у тренутку када се ЕУ одлучила за проширење, она је релативно неразвијеним привредним структурама придошлица наметнула такве услове да их је скоро све ставила у флагрантну финансијску зависност: те земље су укинуле царине, отвориле своја тржишта за робу развијеног западног света и у великој мери разориле властите привредне потенцијале. Оне су, дакле, послушале савете западних експерата верујући у исцељујућу моћ заједничког тржишта. Међутим, западна тржишта су за њих остала затворена, увоз капитала прескуп, а властити систем финансија спутан интересима богатих економија. Другим речима, разлика између богатих и сиромашних не само да се није смањила, него често и увећала: привлачна обећања о брзом економском приближавању стандарду високоразвијених друштава су се показала као мамац. Уместо придружењу клубу развијених, новопримљене чланице су ушле у дубоку економску зависност, а с обзиром да су полуге одлучивања у рукама међународних институција, може се говорити и о полуколонијалном статусу.

Комбинација тржишне саморегулације и интервенција од стране ЕУ институција, по мишљењу многих економиста, само поскупљује трошкове трансакција. Наиме, интервенције дају могућност власти да поступа арбитрарно и да фаворизује једне учеснике тржишне игре на рачун других учесника. Да наведемо Клаусово мишљење о тој ствари: „Тужан је интелектуални дефицит Европејаца да не схватају да су у највећем броју случајева грешке власти много опасније од грешака тржишта и да власт није неутрални ентитет који максимизира добробит грађана, већ инструмент заступања врло уских приватних интереса (различитих интересних група, политичара и бирократа, који такође задовољавају своје властите интересе). Европејци не схватају да регулација од стране власти оружје у рукама добро организованих интересних група, и да она није промотер интереса анонимних, неорганизованих и стога готово немоћних грађана.“ (Klaus, 2007:11)

Ми бисмо додали: када је реч о саморегулативном деловању тржишта, то је више идеал него реалност. Наиме, постоје толико велике аберације између теорије и стварности да је питање у којој мери је тржишна саморегулација у данашњим условима уопште могућа. Велике корпорације лако могу да постигну договор и поделу тржишта (као што се управо догађа) тако да идеал фер конкуренције долази у питање, чак и када политичари и партије не би били у клијентистичком односу према њима.

Међутим оно што је суштински ваљано у Клаусовој анализи је то *какав је тип интеграција заиста рационалан*. Постоје два облика интеграција: један,

Клаус га назива *модел либералних европских интеграција*, се заснива на идеји сарадње између појединачних влада европских земаља. Он у себи укључује елементе контроле власти од стране оних који су погођени њеним одлукама – изборе, смену власти, њену критику, итд. и то на основу унутрашњег политичког и економског либерално-демократског устројства друштва. Овај модел има за циљ олакшавање економских активности и укидање непотребних баријера. Други модел, *модел тоталних европских интеграција*, који иступа под слоганом тоталне *хармонизације* (што у пракси значи *хомогенизације*) заснива се на уједињењу одозго. Њега до крајњих граница оркестрирају и поспешују актуалне елите ЕУ. Он почива на идеји поравњања скоро свих аспеката живота становништва ЕУ и то се постиже захтевом за истим институцијама, истим законима, истим правилима, итд. Све у Европи мора бити идентично, од парламентарног устројства до судског система, образовања, система социјалног и пензионог осигурања, одбрамбеног система, система казнене политике, система лечења, система ветеринарских услуга итд. Овај концепт се реализује постојањем наднационалног ауторитета који дефинише све параметре за целу интегрисану Европу.

Први модел се заснива на претпоставци разбијања оних баријера које омогућују пожељну конкуренцију како између националних економија, као и либерализацију унутар њих самих. Он је трајао до средине осамдесетих година прошлог века. Касније је, у општем замаху за што већим степеном интегрисања, преовладао други модел, а европејство се са њим у потпуности идентификовало. Та идеја је отеловљена, сматра аутор, у концепту Европског устава.

Наднационалне европске институције оличавају амбицију успостављања пост-државног друштва. Филозофија интеграције нам говори да је национална држава мртва: самим тим, уместо принципа концензуса се предлаже принцип већине гласова. ЕУ бирократија и ЕУ политичари тако свде националне парламенте на извршиоце својих директива. Укидањем специфичности одређених територијалних целина и уникатних решења, укида се и могућност компарације: више се не може знати шта је боље, а шта горе решење, јер ће постојати само оно решење које одреди надређена наднационална елита. Само, питамо се, није ли то уједно и укидање рационалног расуђивања? Када изостане могућност поређења различитих начина решавања проблема, када се у начелу побијају могућности алтератива, шта преостаје? Није ли такав модел у најдиректнијој конфронтацији са научном методом? Он много више личи на религиозну догматику јер заправо у старту онемогућује дискусију, различите предлоге и експерименте.

Хармонизација „одозго“ је зато апсурдна и контрапродуктивна. У то се могу уверити сви, и велике и мале земље, поготово ове потоње. Зашто? Зато што одлуке фактички долазе од представника најмоћнијих држава који нити знају нити их интересују специфичности и особене околности малих (поготово новопримељених) држава-чланица. Они примењују стандарде који њима одговарају на системиме и околности који су по свему другачији. Као резултат ти стандарди постају или неоствариви или контрапродуктивни. Регулација из једног центра далеко од познавања конкретне ситуације – нужно води у по-

грешке. Како неко може исправно просуђивати о ономе што апсолутно не познаје? Цео систем *хармонизације* би био колико-толико смислен када би ствари ишле обрнутим смером. Од сабирања појединачних увида конкретних ситуација, индуктивно, а не дедуктивно. Овако, како ствари стоје, командују они који најмање знају и које последице њихових властитиух одлука најмање погађају.

Да наведемо само од неких последица овог априорног приступа: повећање непотребних трошкова и пребацивање трошкова на слабе привреде, тако што се (свесно) смањује њихова конкурентна способност. Како се то чини? Веома једноставно: довољно је да се државе са slabим привредама, под изговором хармонизације, натерају да се лише својих компаративних предности (рецимо јефтине енергије и слично), или да им се не дозволи да развију своју стратегију развоја, већ да је морају уклопити у „заједничку стратегију ЕУ“. Постоји безброј начина да се заустави сваки осетнији развитак ових друштава и то све под слоганом „заједништва, европских вредности и јединства“. Треба се сетити како су интеранционалне организације наметнуле бившим социјалстичким друштвима концепт мале привреде као најбољег модела привреде за њих. То фактички значи оне не треба да се индустријски развијају већ да униште своје велике индустријске комплексе као нерационале и економски неодрживе. Уместо тога, оне треба да форсирају развој малих и средњих предузећа. А то значи да производе мале серије успутних производа, којим ће задовољавати потребе великих западних индустрија (у Србији је Европска агенција за реконструкцију подигла шест својих центара које већ другу деценију успешно шире ту филозофију минимализма и кадровски попуњавају државне службе). Али, шта је резултат свега тога? Општа незапосленост, тотална економска зависност, непостојање развоја, изостанак потребних знања и искустава у складу са развојем модерне индустрије, итд. итд. Да ли заиста деиндустријализација води у бољитак?

Професионали активисти европејства

Свака нова идеологија свог природног савезника има у младости. Инсистирање на историјском новуму, на скоку у нову будућност, на потребу за рушењем старог и окошталог, на изградњи новог квалитетнијег света – све то привлачи младе људе. И заводи, такође: треба се сетити како су тоталитарни системи у успону - болшевизам, фашизам и национал-социјализам готово до савршенства инструментализовали младу генерацију за реализацију својих циљева. Млади јуришници су просто хрлили да пропагирају и стварају тај обећани поредак не видећи ни за тренутак вешту манипулацију људи политике. Неискуство, незрелост, заслепљеност слаткоречивим фразама, осећање активног учешћа у преобликовању света, препознавање себе као личности које стварају нови свет – безброј је разлога зашто је младо покољење лако придобити и створити борбене групе спремне да се фанатично боре за велике идеје.

Америка и Европска унија пронашла је универзалног имплементатора својих политичких идеја: то су невладине организације или цивилни сектор. Само име звучи невино и заводљиво. добровољне организације грађана које се брину о добробити друштва – оне презентују грађанство, неутралне су на идеологије и партије, ослобођене државних стега. Но, када се мало боље анализира деловање ових организација, поготово оних које су најгласније – види се да је реч о нечему сасвим другом. Оне не живе од прилога грађана, већ су образоване су и финансиране од стране фондова ЕУ или америчких фондова. Сходно томе и обављају оно што је у интересу оних који их одржавају у животу. Дакле, ова „удружења грађана“ не полагају рачуна грађанима, већ донаторима и то за услуге за које донатори, односно државе и агенције које стоје иза њих, имају интереса.

Може поставити и питање зашто се ЕУ толико ослања на невладин сектор када унутар државних институција има и искусније и компетентније људе за извршење тих истих пројеката? Навешћу два разлога: прво зато што елите ЕУ немају велико поверења у државне институције као такве и радије послују са овим *ad hoc* направљеним пара-институцијама. ЕУ бирократи их могу користити за своје властите циљеве, независно од било које државне политике земље у којој се пројект имплементира. Други разлог је следећи: с обзиром да НВО представљају углавном импровизоријум, политички ауторитети и бирократија ЕУ послујући са њима лакше прикрива властиту некомпетентност, незнања и дилетантизам. Бирају се сарадници који ће беспоговорно извршавати њихове налоге а који ни сами не располажу неким већим стручним знањем и искуством. То су углавном млади људи, ентузијастички или каријеристи. ЕУ их подучава да верују у њену идеологију кроз систем брзих курсева. Кроз тренинг и саморганизовање временом се издвајају оне организације које се показују као најкосрисније и најубојитије. Њихов рад је углавном пропагандне природе: то су мале, али гласне групе за притисак.

Није нимало случајно да ЕУ може у својој политици увек да рачуна на гласну подршку одређених невладиних група – за родна права, за људска права, групе за мултикултуралност, итд. Пошто су елите ЕУ далеко од грађана, ове групе постају њихов медијатор, њихова продужена рука у јавности, њихов природни савезник. Пошто НВО фингирају грађанство, оне бирократама и политичарима ЕУ дају привидан демократски легитимитет.

Није случајно што европејство толико инсистира на родним правима, сурогат-материнству и свему ономе што је не-традиционално и не-конзервативно. Рекли смо, иза европске елите стоје дугорочни властити интереси и то је оно пресудно: разарање традиционалних културних образаца је средство. У том подухвату поништења свих табуа, који су, да подсетимо, основ људске цивилизације, они користе и по потреби злоупотребљавају одређене социјалне групе које се из разних разлога и саме осећају угроженим. .

Клаус са правом примећује да заступници инеграцисија не воле традиционални политички оквир који подразумева демократску контролу. Зато толико инсистирају да се одлуке доносе на над-националном нивоу. Они воле да

„размишљају глобално“, да се баве „светским геостратегијама“ и ватрени су поборници обликовања међународних организација које никоме не полагају одговорност за своја дела. Европејци намерно и тенденциозно повезују националну државу са национализмом, што уопште не мора да буде случај. Из ове лажне премисе они изводе (лажан) закључак: мултикултурализам и деасимилација су једина алтернатива болесним, ксенофобним и себичним национализму. Грађани ЕУ треба да буду у што већој мери денационализовани. У складу са том идеологијом они оснивају и финансирају проевропске политичке партије: све те мере служе за успостављање новог идентитета Европејца. Њихови идеолози су свесни да је то могуће само путем „лаганог формирања заједничког европског сећања, традиције, митова, симбола и слике етничког и националног.“ (Smith, 1995: 135) Како ће Европљани да пронађу те заједничке митове, симболе и етничко јединство – остаје нерешено. За сада су то само апстрактне приче и апстракције. Приче о универзалним људским и родним правима, о заједничком хришћанском обрасцу, итд. су само схеме: њима недостаје конкретност, занос, емоције. А без тога, без унутрашњег струјања крви, конкретних јунака и страдања – није настао ниједан мит.

Или је ипак могуће да се кроз непосредно страдање произведе тај мит? Серијом интервенција Сједињених држава на арапске земље, интервенција у којима су често здушно учествовале европске НАТО чланице, стварају се елементи за потенцијалну евро-хомогенизацију. Реч је о већ поменутом пројектованом сукобу између Запада и Ислама. Не заборавимо да се хомогеност најбоље постиже када се има заједнички непријатељ. Сједињене државе су већ учиниле све да Европу удаље од Русије и да кроз сукоб у Украјини на дуге стазе спречи економску а самим тим и политичку, сарадњу ова два велика ентитета. Евроинтеграционисти који су, игром околности, у мандаринској потчињености према Сједињеним државама, понављају исте фразе у осуди Руске федерације. Но, јасно је: са Русијом, као силом која има атомско оружје, се не ратује, али се зато може ратовати са диктаторским арапским режимима. Зашто да не: они не само да не поштују људских права, него имају и изворе нафте.

Европска унија као сурогат супер-државе морала би, хтела не-хтела, да заокружи свој систем функционисања. То значи да постигне довољну меру јединства, а то значи да све више и више хомогенизује - економски, политички, културно. То је могуће само преко све веће контроле и хијерализованог модела одлучивања. Ради ефикасности, све оно што се одлупири овом укалупљивању мора на то бити натерано: идеологија хармонизације, додуше, почива на добровољности, на препознавању поклапања појединачних и општих интереса, на убеђивању, на свеобухватној идеологији која оправдава ове процесе. Ако то не функционише, примењују се другачија средства.

Ако би смо завирили у сферу егзистенције европске елите, приметили би невероватну расипност и помпу, енормну саморекламу и оптимизам. И заиста, та елита живи у властитом свету великих прихода, хотела са пет звездица, чартер авиона, стотина састанака о свему и свачему, бљештавих конференција за штампу и испразних фраза. Непрестано се нешто ново реформише, усагла-

шава, доносе директиве, њен апарат се умрежава и умножава, фингира се активизам – све то у многоме подсећа на идеју перманентне револуције, само што се она сада одвија у импресивном декору конференцијских сала, ексклузивних пријема и медијског жагора. Не треба много проницљивости па схватити да се све те личности ЕУ елите међусобно добро познају, да живе на високим привилегијама и да чине све да одрже илузију своје посвећености општој ствари. На крају крајева, њихов добитак је импресиван: задовољавају потребу за испољавањем моћи, за патронством, за командовањем, за надзирањем, за удобним животом лишеном неке велике одговорности. Довољно је ритуално понављање мантри: саставни део ових елита су европска администрација и идејни саборци, дакле интелектуална елита која је задужена за пропаганду. Ово тројство има заједнички интерес – а то је да се највише баве тиме да очувају разлоге властитог опстанка. А то чине на маестралан начин – они нису одговорни бирачком телу, народу, већ светлој будућности, на коју се позивају.

Није случајна њихова аверзија према контролним механизмина традиционалне, националне државе. Бирачко тело и јавно мњење до њих тешко досеже: они живе у властитом изолованом свету где се свака одлука унапред проглашава ваљаном, јер не постоји начин да се упитају они који сnose последице примене те исте одлуке. Ове елите веома прагматски максимизирају своју добит. Комплексни систем одлучивања је сачињен тако да се успоставља енормна дистанца у односу на трошкове које сnose други.

Суштински је важно то да је реч о јаким коалиционим групама које немају изгледа никакву противтежу. Хетерогени састав Европе и мноштво различитих интереса онемогућава билу какву озбиљнију конфронтацију. Сасвим је могуће да чак највећи број становника ЕУ сматра да је политика ових елита контрапродуктивна и да се са њом не слаже – али ови стварни грађани немају адекватан начин повезивања и орагнизовања те остају без фактичког утицаја. На другој страни, мноштво невладиних организација се показују као мобилне и ефектне у симулирању опште воље. Оне својим дејством и пропагандом у корист евроинтеграциониста успевају да се саморекламирају као *vox populi* и да неутралишу незадовољства. Тако се једноставно лако утишава неслагање расплнуте већине која углавном себе заваравала да су контрапродуктивне одлуке поменутих елита нешто пролазно. Манипулација тако успева да одржи привид нормалности и да транквилизира јавност. Распршена воља око пет стотина милиона становника ЕУ бива транспланцијализована у јединствену вољу елите и њихових савезника који симулирају општи консензус.

Литература:

1. Habermas, Jurgen(2001): Why Europe needs Constitution?, *New Left Review* 11, 11/2001
2. Klaus, Vaclav (2007): What is Europeism?, *What is Europeism or what should be the future of Europe*, (V. Klaus, J. Weigl, P. Mach, M. Loužek, J. Brodski), CEP, Praha
3. Rankin, A. "What is Wrong with the European Ideal?", *New Europe*, London, 2000.

4. Smith, Andrew (1992): National identity and Idea of European Unity, *International Affairs* 68, 1/1992.
5. Smith, Andrew (1995): *Nations and nationalism in Global Era Polity*, Cambridge

THE IDEOLOGY OF EUROPEISM AND ITS CRITIQUE

Summary: The main idea of the text is to demonstrate that it is possible to draw a relatively clear line between two visions of united Europe. One, for which we claim that is rational and could be achieved by the maintenance of the traditional role of national parliaments and their cooperation in dismantling unnecessary border barriers for free movement of people and capital. The other vision, that is today in full swing, is based on total homogenization and harmonization of all aspects of the life of EU citizens of. It is founded on the ideology of Europeism: the world view which insists that the nation state is an obsolete historical category and that we are witnessing emergence of the new European citizenship, founded on multiculturalism and new feelings of adherence. Its proponents are different elites - EU politicians, EU administrators and different interest groups. They are linked by pragmatic interest of maintenance of their own privileged positions and actions, that are beyond any democratic control. The text aims to expose that ideology of Europeism is being realized in practice as a system of improvisations of an untouchable elite, which uses supranational institutions to regulate and control 500 million people. That ambition is expensive, irrational, economically counterproductive, especially when applied in the small countries.

Key Words: eurpeism, utopism, ideology, democracy deficit, NGO